

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Wieringerhoek (Programmatische Aanpak Grote Wateren)

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

28 februari 2023 / projectnummer: 3452

1 Advies over het MER in het kort

Het Rijk werkt met de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) aan toekomstbestendige grote wateren waar hoogwaardige natuur goed samengaat met een krachtige economie. Daarom wil Rijkswaterstaat, samen met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en Staatsbosbeheer, de natuur- en waterkwaliteit van het noordwestelijk deel van het IJsselmeer en de Waddenzee bij Den Oever verbeteren. Het PAGW-project Wieringerhoek (verder: Wieringerhoek) moet hier een bijdrage aan leveren, vertaald in drie doelen:

- het toevoegen van zoetwater-ecotopen,
- het versterken van de verbindingen tussen Waddenzee en IJsselmeer en IJsselmeer en achterland, en
- het leveren van een bijdrage aan het beheersen van de zoutindringing.

In een verkenning is onderzocht met welke maatregelen deze doelen te bereiken zijn. De Voorkeursbeslissing legt vast welke van deze maatregelen in de volgende fase verder uitgewerkt gaan worden. Voor deze beslissing is een milieueffectrapport (MER) opgesteld.¹ De Ministers van Infrastructuur en Waterstaat en voor Natuur en Stikstof hebben de Commissie gevraagd te adviseren over het MER. In dit advies spreekt de Commissie voor de milieueffectrapportage zich uit over de juistheid en de volledigheid ervan.

Wat staat in het MER?

Voor Wieringerhoek zijn vier alternatieven uitgewerkt.² Hiervan zijn de verwachte milieugevolgen in beeld gebracht, waarbij vooral is gekeken naar de onderscheidende onderwerpen. Zo leidt het ruimtebeslag van alternatief 3 en 4 tot een negatieve score op de doelen voor beschermde natuur in de Waddenzee. Alternatief 3 scoort als enige positief op het doel klimaatadaptatie-zoutbeheersing, maar de voorgestelde maatregel past niet binnen de randvoorwaarden van het project. Deze belemmert de spuicapaciteit van het IJsselmeer namelijk teveel.

De resultaten van de beoordeling zijn vertaald naar enkele lessen om de verdere inrichting vorm te kunnen geven. Een conclusie in het MER is dat het ecologisch systeem alleen voldoende vitaal wordt als er meer gevarieerde natuurlijke overgangen komen tussen verschillende leefgebieden van soorten. Ook is het noodzakelijk om een geschikt verloop van het waterpeil te realiseren, wat zal afwijken van het tegen-natuurlijke waterpeil dat nu in het IJsselmeer wordt gehanteerd. Voor het realiseren van een zoet-zoutovergang constateert het MER dat de onderzochte maatregelen nog onvoldoende de invoer van zout water naar het IJsselmeer en de uitspoeling van zoetwatervis naar de Waddenzee voorkomen.

Voor elk van de vier alternatieven zijn de investeringskosten (veel) hoger dan het beschikbare budget. Vervolgens is geconstateerd dat het combineren van doelen voor Wieringerhoek met de projecten Noordkop en Klimaatbuffer IJsselmeer (verder: Klimaatbuffer) de meest kosteneffectieve en realistische bijdrage levert aan de doelen. Zo levert de Klimaatbuffer een positieve bijdrage aan zoetwaternatuur en de waterkwaliteit.

¹ Verkenning Wieringerhoek Milieueffectrapport. Rijkswaterstaat Midden-Nederland. Witteveen+Bos, 17 maart 2022.

² Deze onderscheiden zich in de ligging van het nieuw te realiseren zoetwatergebied Over Dijken (langs de IJsselmeerdijk), Tussen Meer en Zee (langs de Afsluitdijk), Grote Kreupel (voor de kust) en IJsselmeer Archipel (uit de kust in het IJsselmeer), zie § 4.2 van het MER.

Als vooruitblik naar een volledig te realiseren PAGW opgave³ is een ecologisch toekomstbeeld opgesteld. Dit dient als stip op de horizon en is samengesteld uit elementen die in het MER zijn benoemd als zogenaamde kansrijke elementen. De effecten van het toekomstbeeld zijn globaal vergeleken met de effecten van de vier alternatieven. Het toekomstbeeld is alleen richtinggevend en wordt daarom niet vastgelegd in de Ontwerp-Voorkeursbeslissing (Ontwerp-VKB).

Wat is het advies van de Commissie?

Het MER en de bijlagen daarbij bevatten veel informatie en geven een helder beeld van de knelpunten en de mogelijkheden om de natuur- en waterkwaliteit te verbeteren. De toegankelijke structuur van de rapporten en de duidelijke uitleg in onder andere tekstkaders zorgen ervoor dat deze informatie goed leesbaar is. Ook wordt duidelijk aangegeven welke processtappen doorlopen zijn.

Het MER heeft een abstract karakter, wat aansluit bij de aard van het besluit. Zo zijn bij de voorbereiding van de besluitvorming de milieugevolgen van vier alternatieven in beeld gebracht. Deze alternatieven zijn ontwikkeld vanuit de totale opgave voor Wieringerhoek. Ze zijn gebruikt om richting te geven aan de beoogde ontwikkeling van het noordwestelijk IJsselmeergebied. De milieugevolgen zijn zodanig in beeld gebracht dat de algemene risico's van de verschillende alternatieven en de meekoppelkansen duidelijk zijn.

De Commissie constateert dat het MER alle essentiële informatie bevat om het milieubelang mee te kunnen wegen in de voorkeursbeslissing over het PAGW-project Wieringerhoek. Ook geeft het MER voldoende informatie over de overwegingen die een rol hebben gespeeld bij gemaakte keuzes in de Ontwerp-VKB. Na de voorkeursbeslissing worden de verschillende onderdelen verder uitgewerkt en onderzocht voordat een besluit over de realisatie genomen gaat worden. Hiervoor geeft de Commissie een aantal aandachtspunten mee.

Waar de vier alternatieven passen bij een ambitieuze opgave voor Wieringerhoek als geheel, is uiteindelijk de financiële haalbaarheid doorslaggevend geweest bij de voorkeursbeslissing. Dit houdt in dat vooralsnog een beperkt deel van de ambities van het project Wieringerhoek verder uitgewerkt gaat worden. Ze worden daarvoor ondergebracht bij projecten van andere initiatiefnemers of vooruitgeschoven als vervolgstudie. Of de oorspronkelijke ambitieuze opgave, uitgewerkt in het ecologische toekomstbeeld, uiteindelijk bereikt gaat worden is onzeker.

Een belangrijk aandachtspunt betreft de opgave van Wieringerhoek als geheel. Door doelen (of onderdelen daarvan) van de PAGW volledig bij projecten van andere initiatiefnemers onder te brengen ontstaat het risico dat (meervoudige) PAGW-doelen buiten bereik raken. Dit is een aandachtspunt voor de monitoring en evaluatie. Geef daarvoor duidelijk en tijdig aan welke informatie van elk van de projecten nodig is om een goed oordeel over doelbereik te kunnen geven: zowel per doel als voor de totale PAGW-opgave.

---

³ De algemene doelstelling voor natuur in de PAGW en Agenda IJsselmeergebied 2050 is het gebied zo robuust maken dat het ecosysteem de gevolgen van klimaatverandering en duurzaam gebruik veerkrachtig kan opvangen.

Een tweede aandachtspunt betreft het detailniveau van de milieu-informatie. In haar advies over de NRD adviseerde de Commissie over het detailniveau van de informatie in het MER.⁴ Dit detailniveau is niet overal toegepast. Het MER legt echter voldoende uit waarom in de verkenning tot de gekozen beoordelingsmethodiek is gekomen. Bij de verdere uitwerking van de plannen is het wel essentieel om voor deze onderwerpen voldoende verdiepende informatie te bieden en de milieugevolgen daarvan (en mogelijke maatregelen) in beeld te brengen.

Figuur 1 Onderdelen van de Ontwerp-Voorkeursbeslissing PAGW Wieringerhoek (bron: MER)

Achtergrond van het project

Het Rijk wil de chemische en ecologische kwaliteit van de vijf grote wateren verbeteren. Hiervoor is de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW)⁵ gestart in 2018. In dit programma werken Rijk, regio en maatschappelijke organisaties aan toekomstbestendige grote wateren. Het IJsselmeergebied is één van de vijf gebieden waarop de PAGW zich richt (de andere zijn de Zuidwestelijke Delta, de Eems-Dollard, de Waddenzee en de Grote Rivieren). In een preverkenning is geconstateerd dat inrichtingsmaatregelen nodig zijn in het IJsselmeergebied, net als verduurzaming van de visserij en verbetering van het beheer. De inrichtingsmaatregelen worden in verschillende projecten gerealiseerd. Het project Wieringerhoek richt zich specifiek op inrichtingsmaatregelen in het noordwestelijk deel van het IJsselmeer.

MIRT-systematiek

Het project doorloopt de fases van de MIRT-systematiek. Na de startbeslissing gaat deze systematiek uit van drie opeenvolgende fases: verkenning, planuitwerking, en realisatie. Elk sluit af met een beslissing. In de verkenning worden effectieve oplossingen onderzocht om het gestelde doel te bereiken. De beste oplossing wordt vastgelegd in een voorkeursbeslissing (VKB). Deze beslissing legt vast welke onderdelen uitgewerkt gaan worden, en op welke manier.

⁴ Project Wieringerhoek (Programmatische Aanpak Grote Wateren) Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport. Commissie m.e.r., 24 juni 2022. <https://commissiemer.nl/adviezen/3452>

⁵ <https://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/water-ruimte/ecologie/programmatische-aanpak-grote-wateren/>

Waarom een m.e.r.?

Onder de Omgevingswet is de VKB mogelijk plan-m.e.r.-plichtig. In de NRD was als uitgangspunt gehanteerd dat de Omgevingswet in werking treedt vóórdat de VKB genomen wordt.⁶ De minister heeft er daarom voor gekozen om voor dit project voor de verkenning een plan-MER op te stellen.⁷

Het Ontwerp-VKB leidt niet tot een planuitwerking voor het PAGW-project Wieringerhoek als geheel. In plaats daarvan wordt besloten tot een financiële bijdrage aan de plannen 'Klimaatbuffer IJsselmeer' en 'Project Verbetering natte infrastructuur Noordkop' en gaat vervolgonderzoek plaatsvinden naar een zoet-zoutovergang in het IJsselmeer. Elk van deze onderdelen gaat een eigen proces en (besluitvormings)procedure doorlopen. Afhankelijk van de aard en omvang van deze projecten kan hiervoor ook een MER nodig zijn.

De minister van IenW is initiatiefnemer voor het PAGW-project Wieringerhoek. De minister van IenW en de minister voor Nens zijn bevoegd gezag voor de voorkeursbeslissing en voor de m.e.r.-procedure.

Rol van de Commissie

De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag besluit over het PAGW-project Wieringerhoek.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken, die bij het advies zijn gebruikt, zijn te vinden door nummer 3452 op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Toelichting op de aanbevelingen

De Commissie heeft een aantal aanbevelingen voor Wieringerhoek. Deze zijn bedoeld om de kwaliteit van de besluitvorming, nu en in de toekomst, te verbeteren.

2.1 Context

Betekenis van de Ontwerp-voorkeursbeslissing

Het project volgt de MIRT-systematiek en heeft nu de verkenning doorlopen. Deze verkenning sluit af met een voorkeursbeslissing. Een voorkeursbeslissing (VKB) is een go/no go beslissing en is gebaseerd op de afweging van betrokken overheden of een verkenning daadwerkelijk moet leiden tot een vervolg.⁸

De Ontwerp-VKB legt vast dat Rijkswaterstaat (RWS) het vervolg niet volledig zelf op gaat pakken, maar hiervoor aansluit bij initiatieven van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (verder: HHNK) en PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland (verder: PWN). Het ministerie van IenW levert daarvoor een financiële bijdrage aan deze twee afzonderlijke

⁶ De beoogde inwerkingtredingsdatum van de Omgevingswet is 1 januari 2024.

⁷ Besluiten volgens het MIRT zijn geen formele instrumenten waartegen bezwaar en beroep mogelijk is.

⁸ *Spelregels van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT)*. Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, september 2022.

initiatieven (meekoppelkansen) en is betrokken. De primaire verantwoordelijkheid ligt echter bij respectievelijk HHNK en PWN.

Tot slot legt de Ontwerp-VKB vast dat verdere studie naar zoet-zoutovergangen plaats gaat vinden in combinatie met onderzoek naar zoutbeheersing Den Oever. Dit omdat in de verkenning is geconstateerd dat hiervoor, en voor vismigratie, nog onvoldoende in beeld is hoe dit gerealiseerd kan worden binnen de gestelde randvoorwaarden (zoals spuicapaciteit en bescherming van de zoetwatervoorraad).⁹

Betekenis van fase 1 en fase 2 van PAGW-project Wieringerhoek

RWS maakt bij het project Wieringerhoek onderscheid in fase 1 en fase 2 (zie § 2.1.2 van het MER). Dit onderscheid is budgetgedreven. De voorliggende Ontwerp-VKB gaat over fase 1 en is gebaseerd op de nu beschikbare middelen. Voor fase 2 is nog geen budget beschikbaar. Zodra dat wel het geval is, wordt hiervoor een apart besluitvormingstraject voor doorlopen conform de MIRT-systematiek, wat ook weer bestaat uit een verkenning en bijbehorende voorkeursbeslissing.

Voorliggend advies heeft betrekking op de onderdelen die de Ontwerp-VKB van fase 1 vastlegt, maar bevat ook aanbevelingen voor onderwerpen die in fase 2 aan bod kunnen komen. De Ontwerp-VKB gaat overigens niet in op het onderscheid tussen fase 1 en 2.

2.2 Aandachtspunten voor het vervolg

De keuze om de resultaten van het voorliggende onderzoek voor Wieringerhoek niet als één zelfstandig project op te pakken in een planuitwerking is voldoende toegelicht in het Ontwerp-VKB en het MER. Het MER laat zien wat de milieugevolgen en het doelbereik zijn van de vier alternatieven. Daarbij is gekozen voor een hoog abstractieniveau, passend bij de aard van dit besluit. De Commissie constateert dat in ieder geval twee risico's kunnen optreden bij de verdere uitwerking van, of het onderzoek naar, de verschillende onderdelen. Het gaat over de samenhang tussen de meervoudige PAGW doelen en om inzicht in de milieugevolgen.

2.2.1 Behoud samenhang doelen PAGW-project Wieringerhoek

Het onderbrengen van onderdelen (en doelen) van Wieringerhoek bij verschillende projecten, met verschillende initiatiefnemers, brengt risico's met zich mee. Specifiek wijst de Commissie op de situatie waarin het PAGW-doel ondergeschikt wordt aan het projectdoel, en de kans dat een goed beeld van het meervoudige PAGW-doel buiten beeld raakt.¹⁰ Monitoring van de resultaten in relatie tot de (PAGW) doelen van Wieringerhoek is daarom belangrijk. Het MER (§ 18.3) geeft nu alleen aan dat:

1. voor het project een projectspecifieke monitoring wordt uitgewerkt,

---

⁹ De betreffende variantenstudie (in opdracht van het Deltaprogramma Zoetwater fase II) onderzoekt de gecombineerde mogelijkheden van zoutbeheersing ter bescherming van de zoetwatervoorraad en een zoet-zoutovergang ten behoeve van ecologische waterkwaliteit en vismigratiemogelijkheden. Hierbij zijn geen PAGW-middelen betrokken. (zie § 2.3 van de Ontwerp-VKB).

¹⁰ Ook in een recente tussentijdse evaluatie over de PAGW wordt dit als risico benoemd. *Tussentijdse evaluatie samenwerking regio en Rijk PAGW. Lessen uit de 1^e en 2^e tranche voor het vervolg*. Wing, 22 november 2022.

2. voor de PAGW een overkoepelend Monitoring- en Evaluatieprogramma wordt opgesteld¹¹, en
3. voor monitoring in het kader van de Klimaatbuffer afspraken met onder andere PWN nodig zijn.

De aanbeveling is daarom om aansluitend op de Ontwerp-VKB duidelijk aan te geven welke (monitorings)informatie van de afzonderlijke projecten nodig is om over de resultaten van Wieringerhoek zelf en de PAGW als geheel een goed oordeel te kunnen geven over de mate de doelen gehaald worden. Dit vraagt voldoende onderscheidende en projectspecifieke informatie. Gebruik daarbij het ecologisch toekomstbeeld als streefbeeld en maak duidelijk welke onderdelen bij fase 1 en welke bij fase 2 horen. Geef ook aan welke onderdelen van het toekomstbeeld nog niet belegd zijn. Bij het monitoren kan bijvoorbeeld de bestaande monitoring (MWTl) waar nodig geïntensiveerd worden. Een goede vergelijking met de referentiesituatie blijkt daarmee mogelijk.

2.2.2 Milieugevolgen: abstractieniveau en meekoppelkansen

Gehanteerd abstractieniveau

De focus in het MER lag op het in beeld brengen van aspecten waarop de milieugevolgen onderscheidend waren. Om die reden heeft bijvoorbeeld onderzoek naar archeologische waarden nog niet in detail plaatsgevonden. De Commissie constateert dat hierbij de effectbeschrijving met name kwantitatief heeft plaatsgevonden (en niet kwalitatief, zoals geadviseerd in haar advies over de NRD). Gezien het schaalniveau waarop de Ontwerp-VKB keuzes maakt, is het gehanteerde abstractieniveau echter voldoende om de onderscheidende milieugevolgen tussen de alternatieven en de meekoppelkansen in beeld te brengen.

Beoordeling van de meekoppelkansen

Bij de beoordeling van de meekoppelkansen is vooral gekeken naar de betekenis van het meekoppelen van de betreffende projectvoorstellen voor de doelen van Wieringerhoek. De meekoppelkansen zijn dus niet als volwaardige alternatieven beoordeeld, zo staat in het MER. Wel is een beschouwing gegeven van de milieugevolgen. De Commissie constateert dat het MER voldoende laat zien wat de milieugevolgen zijn van de meekoppelkansen.

Een voorbeeld: het MER gaat niet in op alle (mogelijke) milieugevolgen van de voorgestelde locatie van de Klimaatbuffer, afgezet tegen andere locaties. Een verkenning naar de Klimaatbuffer doet dit wel.¹² Dat rapport laat zien dat met het oog op een robuuste en toekomstbestendige drinkwatervoorziening verschillende locatie-alternatieven voor de klimaatbuffer zijn onderzocht. Op basis van maatschappelijk rendement en de bijdrage aan de doelstellingen voor én de drinkwatervoorziening en de PAGW-doelen is gekozen voor de Klimaatbuffer, zo volgt uit het rapport. Vervolgens bevat het MER een beschouwing op de gevolgen van de Klimaatbuffer voor bodemkwaliteit.

Verdiepende informatie bij de verdere uitwerking

De Commissie beveelt aan om bij de verdere uitwerking van de plannen voldoende verdiepende informatie te bieden om de bijdrage aan de doelen, de milieugevolgen daarvan

---

¹¹ met daarin een dekkend systeem voor ieder groot water waarmee de ecologische toestand gemonitord kan worden.

¹² *Natúúrlijk Klimaatbuffer IJsselmeer. Bevindingen verkenningsfase KIJ*. PWN, juni 2022.

(en mogelijke maatregelen) goed in beeld te brengen.¹³ Het gaat in ieder geval om het concretiseren van het doelbereik van de in fase 1 gemaakte keuzes en deze waar mogelijk te kwantificeren. Denk daarbij aan de bijdrage aan de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-gebied IJsselmeer en de ecologische doelen van de Kaderrichtlijn Water¹⁴, zie de volgende paragraaf van dit advies.

2.3 Aspectgebonden aandachtspunten

2.3.1 Natuur

De gevolgen voor natuur, zowel (beschermde) soorten als beschermde gebieden, zijn in het MER in beeld gebracht. Het gebruikte abstractieniveau sluit aan bij de aard van de Ontwerp-VKB. Commissie constateert wel dat bij de verdere uitwerking bijzondere aandacht nodig is voor:

- de gevolgen van de tijdelijke extra stikstofdepositie,
- de invloed op het leefgebied van vogelsoorten met een instandhoudingsdoelstelling voor Natura 2000-gebied IJsselmeer, en
- voldoende concrete doelen voor het vervolgonderzoek naar zoet-zoutovergangen en daaraan gekoppelde vismigratie.

Stikstof

Voor de uitvoerbaarheid van het project is extra stikstofdepositie een aandachtspunt. In het MER is nog uitgegaan van de inmiddels vervallen bouwfasevrijstelling, terwijl extra stikstofdepositie op daarvoor gevoelige habitattypen en leefgebieden in de aanlegfase niet kan worden uitgesloten. De Commissie acht het van belang na te gaan hoe stikstofemissies tijdens de aanleg zo veel mogelijk beperkt kunnen worden voor zowel Noordkop, de Klimaatbuffer als voor eventuele vervolgmaatregelen (bijvoorbeeld in fase 2) van Wieringerhoek. Indien uit de nog op te stellen Passende beoordeling(en) zou blijken dat aantasting van de natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebieden niet kan worden uitgesloten, dan adviseert de Commissie om alvast te verkennen of een ADC-toets¹⁵ kan worden doorlopen.

Gevolgen voor soorten met een instandhoudingsdoel

De beoordeling van de vier alternatieven laat zien dat een groter ruimtebeslag van het open IJsselmeer-water een negatief effect zal hebben op onder andere topper, kuifeend en zwarte stern, vanwege het verlies aan foerageergebied.¹⁶ De effectbeoordeling van de Klimaatbuffer stelt dat er weinig verstoring plaats gaat vinden en dat de zone geschikt is als foerageergebied voor vogels. Deze mogelijke gevolgen en de mogelijkheden voor mitigatie moeten bij de uitwerking van de Klimaatbuffer nader onderzocht worden. In dit verband wijst de Commissie ook op de (cumulatieve) gevolgen van zonne-atollen, waarbij een relatief grote

¹³ Verschillende zienswijzen gaan in op de behoefte aan inzicht in de (mogelijke) effecten van de meekoppelprojecten op bijvoorbeeld natuur, recreatie en waterhuishouding.

¹⁴ Het gaat hierbij onder andere om de aspecten biologie (zoals vismigratie), fysisch chemische eigenschappen (waaronder stikstof en doorzicht) en specifieke verontreinigende stoffen ten behoeve van ecologie (onder andere ammonium).

¹⁵ De ADC-toets bestaat op grond van artikel 2.8 van de Wet natuurbescherming uit de volgende vragen: A: is er een alternatieve oplossing voorhanden? D: dient de activiteit een dwingende reden van groot algemeen belang? C: zijn compenserende maatregelen mogelijk om de gevolgen teniet te doen?

¹⁶ De soorten bevinden zich al onder de instandhoudingsdoelstelling en elk additioneel negatief effect kan deze doelstelling verder buiten bereik brengen.

hoeveelheid foerageergebied van onder andere topper kan worden aangetast.¹⁷ Vervolgstudies zullen zich met name moeten richten op de volledige mitigatie van verlies van leefgebied.

Zoet-zout overgang en vismigratie

Om de mogelijke combinatie van een zoet-zout overgang en zoutbeheersing integraal te ontwerpen, is meer onderzoek nodig, zo stelt de Ontwerp-VKB. De verschillende onderzoeken (in het MER) laten zien welke aandachtspunten er zijn, met vooral aandacht voor het beter beheersen van zoutwaterindringing vanuit Waddenzee naar het IJsselmeer. De keuze om nader onderzoek te doen betekent dat er nu nog geen of onvoldoende zicht is op hoe de zoet-zoutovergang vormgegeven kan worden en op de mate waarin dit doel gerealiseerd kan worden. Tegelijk is geconstateerd dat van de PAGW-projecten in het IJsselmeergebied Wieringerhoek de enige is die een extra zoet-zoutverbinding kan realiseren (nabij het sluiscomplex Den Oever).¹⁸

Het MER stelt dat het project Noordkop een positieve bijdrage levert aan leefgebieden in de zoet-zoutovergang en vismigratiemogelijkheden. Uitspoeling van vis door de spuisluisen van Den Oever zal hierdoor echter niet verminderen, terwijl voor uitgespoelde vissen de route via Noordkop te lang is om van betekenis te zijn als terugkeermogelijkheid (zie § 16.1.2 van het MER). Dit betekent dat in het vervolgonderzoek naar een zoet-zout overgang in combinatie met zoutbeheersing Den Oever ook de vismigratie via een 'rechtstreekse' zoet-zoutverbinding een plek moet krijgen. De Commissie constateert in dat kader dat een belangrijk aspect op het vlak van vismigratie niet is benoemd; namelijk het behoud en de versterking van de spieringpopulatie. De stand van deze vissoort van open water is al jaren laag in IJsselmeer en Markermeer. De soort is op zichzelf niet beschermd, maar is een belangrijke voedselbron voor op vis foeragerende vogelsoorten (en voor visetende vissen) in het IJsselmeer. Daarom is deze van wezenlijk belang voor het systeem als geheel.¹⁹ De aanbeveling is daarom om deze als specifieke doel-/sleutelsoort op te nemen in het vervolgonderzoek.

De Commissie wijst er in dat kader op dat het verbeteren van vismigratie tussen zout en zoet kan conflicteren met het doel om zoutindringing te beheersen. In algemene zin geldt immers dat bij het nastreven van meerdere doelen een positieve bijdrage aan één doel juist een negatief effect kan hebben op een ander doel. Bied in die gevallen inzicht in (nieuwe) knelpunten en welke maatregelen nodig en mogelijk zijn (inclusief een reflectie op de voor het project gehanteerde randvoorwaarden).

---

¹⁷ Zie onder andere pagina 337 van het MER.

¹⁸ Zie § 1.3 van de Toelichting op de Ontwerp-VKB. *Toelichting op de Voorkeursbeslissing Verkenning Wieringerhoek*. Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 23 november 2022.

¹⁹ Zonder maatregelen bij Den Oever blijft er sprake van uitspoeling van vis door de spuisluisen. Voor soorten die daar onder te lijden hebben, zoals spiering, maar ook andere soorten van open water zoals baars en pos, is de route via het Amstelmeer te lang om van betekenis te zijn voor de terugkeer naar het IJsselmeer. Zie ook *Wetenschappelijk eindadvies ANT-IJsselmeergebied*. Noordhuis et al., 2014. S

2.3.2 Bodem

De Commissie adviseerde in haar NRD-advies om het benodigde grondverzet de kwantificeren (hoeveelheid, type en herkomst van materiaal). De milieugevolgen van het winnen en verondiepen of ophogen zijn met deze gegevens vervolgens kwalitatief te beschrijven.

De Ontwerp-VKB bevat onderdelen waarbij vooral voor de Klimaatbuffer grootschalig grondverzet nodig is. Uitgangspunt daarbij is dat met het verdiepen van de nieuwe waterbekkens voldoende materiaal (zand en klei) vrijkomt om met een gesloten grondbalans de flauwe oevers, ondiepe zones en dijken rond de nieuwe waterbekkens aan te kunnen leggen.

De Commissie wijst er op dat bij het uitwerken van de grondbalans voor de Klimaatbuffer kan blijken dat alsnog (een deel van) de benodigde grond van elders moet komen (vanwege kwaliteit of kwantiteit). De Commissie beveelt daarom aan om in de voorbereiding van de besluitvorming over de Klimaatbuffer een voldoende gedetailleerde grondbalans te gebruiken. Breng daarmee de milieugevolgen van de zandwinning en het bijbehorende grondverzet, zowel tijdens de aanleg- als de gebruiksfase, in beeld.

2.3.3 Landschap, cultuurhistorie en archeologie

Om mogelijke effecten op archeologische waarden in beeld te brengen is gekozen voor beschikbare beleidskaarten. De score is gebaseerd op het verwachte ruimtebeslag in gebieden met hoge en middelhoge archeologische verwachtingswaarden (kwantitatief). Deze aanpak is door Rijkswaterstaat afgestemd met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) en is gebruikt om in de verkenning eventueel onderscheidende effecten in beeld te brengen. Er heeft nog geen bureauonderzoek plaatsgevonden (kwalitatief). De Commissie begrijpt dat voor de vervolgprouwen zelfstandige procedures doorlopen gaan worden, waarin nader onderzoek naar effecten, mogelijke maatregelen en eventuele no go's aan bod komen. Met de gekozen aanpak geeft het MER een voldoende beeld van de mogelijke archeologische waarden rond en in het IJsselmeer. De effectbeoordeling maakt voldoende duidelijk dat in alle alternatieven bestaande (verwachtings)waarden aangetast kunnen worden, en ook dat dit negatieve effect groter is bij de keuze voor de Klimaatbuffer (zie § 16.2 van het MER).

De Commissie adviseerde naar aanleiding van de NRD om te ontwerpen vanuit de kernwaarden van het landschap en zo eventuele negatieve effecten al in de ontwerpfase te voorkomen. Dit advies geldt onverminderd voor de vervolgfases, namelijk de verdere uitwerking van de onderdelen van de Ontwerp-VKB (de Noordkop en de Klimaatbuffer). Deze aanbeveling geldt ook voor eventuele verdere maatregelen die in fase 2 (of daarna) van Wieringerhoek onderzocht en uitgewerkt gaan worden.

Ook wijst ze op het toetsingskader: het MER beschrijft nu een ongelijk toetsingskader voor archeologie omdat niet alle gemeenten het archeologisch beleid volledig in het bestemmingsplan hebben verwerkt. Het is daarom nodig om deze ongelijkheid weg te nemen en te zorgen voor consistentie bij de verdere uitwerking en beoordeling. Dit is van belang omdat er negatieve effecten voor archeologie te verwachten zijn.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het MER de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als aanvullende informatie in haar ogen kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert de Commissie de ontbrekende of gecorrigeerde informatie alsnog beschikbaar te stellen, voordat het besluit wordt genomen. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep op 13 januari 2023 een deel van het gebied waar milieugevolgen kunnen optreden bezocht. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

drs. Gert Dekker

dr. ir. Zwanette Jager

dr. Heleen van Londen

dr. Marcel van der Perk

Marja van der Tas (voorzitter)

ing. Rob Vogel

drs. Aletta Lüchtenborg (secretaris)

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Voorkeursbeslissing.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor activiteiten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een MER vereist zijn. De bijlagen C en D bij het Besluit milieueffectrapportage geven aan om welke [activiteiten](#) het gaat. Voor dit project gaat het in ieder geval om de activiteit D9 'landinrichting'. Vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Omgevingswet is een plan-MER opgesteld ten behoeve van de voorkeursbeslissing.

Bevoegd gezag besluit

De minister van Infrastructuur en Waterstaat en de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Initiatiefnemer besluit

De minister van Infrastructuur en Waterstaat

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen gelezen die het bevoegd gezag tot en met 2 februari 2023 heeft toegestuurd. Ze heeft ze in haar advies verwerkt, voor zover relevant voor het MER.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissierner.nl projectnummer [3452](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e mer@eia.nl
w commissiemer.nl

